

HEMŞİRELİK BİLİMİ
Dergisi

Journal of
NURSING SCIENCE

Hemşirelik Bilimi Dergisi

Journal of Nursing Science

<http://dergipark.gov.tr/hbd>

e-ISSN:2636-8439

Orijinal Araştırma

Diyabetli Hastalarda Diyabetik Ayak Sorunlarının Yaşam Kalitesine Etkisi: Sistemik İnceleme

Diabetic foot problems in diabetic patients effect on quality of life: systematic review

Nermin EROĞLU^a

^a Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İSTANBUL

ÖZET

Giriş: Toplumlarda diyabet görülme oranı hızla artmakta ve salgın hastalık olarak nitelendirilmektedir. Bu durum da bireyi akut veya kronik komplikasyonları nedeniyle olumsuz etkilemektedir. Diyabetik ayak bu komplikasyonlardan biridir ve amputasyon nedenleri arasında birinci sırada yer almaktadır. Bu nedenle de bireyin yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilediği araştırma bulgularında belirtilmiştir.

Amaç: Diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının incelenmesi amacıyla sistemik olarak incelenmesi amaçlanmıştır

Yöntem: Konu ile ilgili veriler 2008-2016 yılları arasındaki yayınlanmış veri tabanlarından elde edilmiştir. Toplam 187 çalışmaya ulaşılmış ve araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan 9 çalışma değerlendirmeye alınmıştır.

Bulgular: Diyabetik ayak sorunları olan hastalarda fiziksel egzersizde azalma, öz bakımda yetersizlik, ağrı, diyabetik ayak ülserinin varlığı, ülserin boyutu, enfeksiyon, polinöropati, açlık kan şekeri, amputasyon varlığı, kötü metabolik kontrol ve benlik saygısının yaşam kalitesini düşürdüğü görülmüştür.

Sonuç: Diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesini düşürdüğü saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diyabetes mellitus, diyabetik ayak, yaşam kalitesi.

ABSTRACT

Background: The incidence of diabetes is increasing rapidly in societies and is considered to be an epidemic disease. This situation affects the individual due to acute or chronic complications. Diabetic foot is one of these complications and ranks first among the causes of amputation. Therefore, it is stated in the research findings that the individual's quality of life is affected negatively.

Objectives: It is aimed to systematically investigate diabetic foot problems in patients with diabetes.

Methods: Data related to the subject were obtained from published databases between 2008-2016. A total of 187 trials were conducted and 9 trials meeting the inclusion criteria were evaluated.

Results: Patients with diabetic foot problems have been shown to decrease quality of life due to decrease dphysical exercise, inadequate self-care, pain, presence of diabetic foot ulcer, ulcer size, infection, polyneuropathy, fasting blood glucose, amputation, poor metabolic control and self-esteem.

Conclusion: Diabetic foot problems in diabetic patients the quality of life has been determined to decrease.

Keywords: Diabetes mellitus, Diabetic Foot, Quality of life

☆ Bu çalışma 3. Temel Hemşirelik Bakım Kongresi'nde 19-22 Kasım 2014, Antalya'da poster olarak sunulmuştur.

*Sorumlu Yazar: Nermin Eroğlu

Adres: Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İSTANBUL

e-posta: nermin.guduloglu@hotmail.com

Geliş tarihi: 04.10.2018 Düzeltme Tarihi: 15.10.2018 Kabul tarihi: 20.10.2018

Giriş

Diyabet, hastalarda yaşam süresinin uzatmakta fakat diyabetin komplikasyonlarına bağlı morbidite ve mortalite oranı değişmemektedir (Aypak ve ark., 2012).Diyabetli bireylerin %15'e yakını yaşam süreleri içinde bir dönem ayak yarası nedeni ile doktora başvurmaktadırlar. Diyabetik ayak yaraları diyabetli bireylerde hastaneye yatışın ve uzun süre hastanede tedavi edilmelerine neden olan önemli bir sorundur. Alt ekstremitte amputasyonu yapılan hastaların yaklaşık %40-60'ını diyabet bireylerden oluşturmaktadır (Arıkan ve ark., 2010).Diyabetli bireylerin eğitimi ile ayak bakımının yapılması ve nasıl yapılacağına bireyler tarafından bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Diyabetik ayak için risk faktörlerinin belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması ile ayak yaralarının önemli ölçüde azalabileceği ya da önlenebileceği tahmin edilmektedir(Oğuz ve ark, 2012).

Amaç

Diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisinin sistematik olarak incelenmesidir.

Yöntem

Sistematik inceleme çalışmalarında, öncelikli olarak konunun seçilmesi, soruların oluşturulması, planlamanın yapılması, araştırmaların taranması, elde edilen çalışma verilerinin incelenmesi ve seçilmesi, verilerin değerlendirilmesi, birleştirilmesi, tartışılması ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır(Clayton ve ark., 2009).

Araştırmanın sorusu, “diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunları yaşam kalitesini nasıl etkiler?” şeklinde oluşturulmuş ve elde edilen çalışmalar bu doğrultuda değerlendirilmiştir. Diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisini incelemek amacıyla 2008-2016 yılları arasındaki yayınlar taranmıştır. Veriler Cochrane, Pubmed, YÖK, Google Akademik, Ulakbim veri tabanlarından elde edilmiştir. Araştırmada “diabetesmellitus”, “diabetikfoot” ve “quality of life” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Toplam 187 çalışmaya ulaşılmış ve ulaşılan 9 çalışma değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmaların kanıt açısından değerlendirildiğinde, 2 çalışma tanımlayıcı (IV düzey) çalışma, 3 çalışma kesitsel (III-II), 4 çalışma vaka kontrol(IIb düzey) tipte olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya dahil etme kriterleri olarak diyabet tanısı konulmuş olması, ayak yarası ve yaşam kalitesi çalışmasının olması ve yetişkin 18 yaş üstü bireylerden oluşmasıdır. Çalışmaya alınmama ölçütleri olarak tam metnine ulaşılamayan dahil edilmemiştir. Çalışmaya alınan makaleler bağımsız olarak araştırmacı tarafından incelenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmaların değerlendirilmesinde araştırmacı tarafından verilerin özetlenmesi için form oluşturulmuştur. Bu form çalışmanın adı, amacı, çalışmanın tipi, örneklem büyüklüğü, kullanılan ölçekler, bulgular ve kaynaklar başlıklarından oluşturulmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmacıya maddi/manevi zarar riski bulunmamaktadır ve kullanılan tüm çalışmalar kaynak olarak belirtilmiştir.

Bulgular

Bu çalışma sistematik inceleme amacıyla 2008-2016 yılları arasında yapılmış diyabetli hastaların diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisi ile ilgili çalışma sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi için araştırma seçim kriterlerine uyan 9 çalışmaya yer verilmiştir. Çalışmalar kanıt değerleri açısından incelendiğinde 3'ü kesitsel, 2'si tanımlayıcı, 4'ü vaka kontrol niteliğindedir. Bir çalışmada sadece tip 1 diyabetli hastalar örnekleme alınmıştır ve cinsiyet ayrımı yapılmamıştır. Bir çalışmada WHOQOL BrefThai öz bakım ölçeği, 1 çalışmada Euroyaşam kalitesi 5D ölçeği, 2 çalışmada Wagner skalası, 7 çalışmada SF-36 ölçeği, 1 çalışmada Dine sağlıklılık ölçeği ve 1 çalışmada Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır.

Çalışmalarda, diyabetik ayak sorunları olan hastalarda fiziksel egzersizde azalma, öz bakımda yetersizlik, ağrı, diyabetik ayak ülserinin varlığı, ülserin boyutu, enfeksiyon, polinöropati, nöropati, açlık kan şekeri, amputasyon varlığı, kötü metabolik kontrol ve benlik saygısının yaşam kalitesini düşürdüğü görülmüştür.

Tartışma

Diyabetli hastalarda diyabetik ayak sorunlarının yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi için çeşitli ülkelerde yapılan çalışma sonuçları Tablo 1'de verilmiştir. Çalışmaların tümünde örneklem grubu kadınlar ve erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmaların 4'ü vaka kontrol çalışması(Sanjari ve ark., 2011;García-Morales ve ark. 2011), 3'ü kesitsel(Siersma ve ark, 2013; Navicharem, 2012; Meneses ve ark., 2011), 2'si tanımlayıcı tiptedir(Yao ve ark., 2012; Yekta ve ark., 2011).

Egzersiz diyabet tedavisinin temelini oluşturmaktadır. Vücut hücrelerinde insüline hassasiyeti arttırmaktadır (Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği (TEMED), 2016).Egzersiz ileekstremiteleregiden kan akımının artması iskelet kaslarına alınan glikoz miktarını artırır,makrovaskülerkomplikasyonların azalmasına, düzenli egzersizin katkısı olmaktadır(Satman, 2010). İncelenen 5 çalışmada fiziksel egzersizde azalmanın, öz bakım yetersizliği, ağrı ve rahatsızlık gibi sorunların yaşam kalitesini olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Sanjari ve ark., 2011;Siersman ve ark., 2013; Navicharem, 2012; Meneses ve ark., 2011; Mazlina ve ark., 2011).

Nöropati ve periferikarter hastalığı sonucunda oluşan iskemiye, aşırı basınç ve enfeksiyonun eklenmesidiyabetikayak yarasının oluşumuna ve hastaların %7-20'sinde ampütasyona neden olan ciddi bir komplikasyondur (Kalpakçı ve ark., 2014). İncelenen 3 çalışmada diyabetik ayak yarası ile ilgili faktörler arasında yaranın boyutu, iskemi varlığı, enfeksiyon, periferik arter hastalığı, polinöropatinin olması yaşam kalitesini düşürmektedir(Siersman ve ark., 2013; Navicharem, 2012; Alzahranive ark., 2013). İki çalışmada nöropatinin olması hastaların yaşam kalitesini olumsuz etkilemiştir(García-Morales ve ark. 2011; Siersman ve ark., 2013).Bir çalışmada diyabetik ayak yarası olan hastalarda Wagner 2 ya da 3 kategorisinde olanların yaşam kalitesi düşük bulunmuştur (Yao ve ark., 2012).

Tablo 1. Diyabetli Hastalarda Diyabetik Ayak Sorunlarının Yaşam Kalitesine Etkisi İle İlgili Çalışmaların Özeti

Kaynak	Ölçek/Form	Çalışmanın Tipi ve Örneklem	Amaç	Bulgular
1. Siersman ve ark., 2013	Euro-YK 5D (hareketlilik,öz bakım, faaliyetler, ağrı, rahatsızlık ve anksiyete, depresyon)	Kesitsel/ 10 Avrupa ülkesinden 4 merkez 1234 hasta	Diyabetik ayak ülseri ile başvuran bireylerin sağlıklı ilgili yaşam kalitesini etkileyen faktörleri belirlemek	Fiziksel aktivitede azalma, öz bakım yetersizliği, ağrı/ rahatsızlık gibi sorunlar yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Diyabetik ayak ülseri ile ilgili faktörler, ülser boyutu, iskemi varlığı, enfeksiyonu, periferik arter hastalığı, polinöropatinin olması yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.
2.Yao ve ark., 2012	Wagner skalası SF- 36	Tanımlayıcı/di-yabetik ayak kliniğine başvuran, diyabetik ayak yarası olan 131 hasta	Diyabetik ayak yarası olan hastalarda demografik özellikleri ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkilerin incelenmesi	Diyabetik yarası olan hastaların Wagner 2 ya da Wagner 3 kategorisinde olduğu ve yaşam kalitesinin düşük olduğu bulunmuştur.
3. Navicharem, 2012	WHOQOL - BREF THAI (Tayland) Öz bakım ölçeği (diyet alımı, egzersiz, ilaç, kendini izleme, hijyenik ve ayak bakımı)	Kesitsel/tip2 diyabetli 80 hasta	Tip 2 diyabetli ayak yarası olan hastalarda açlık kan şekeri, öz bakım yeterliliği ve yaşam kalitesi arasında ilişkilerin incelenmesi	Tip 2 diyabetli ayak yarası olan hastaların yaşam kalitesinin, açlık kan şekeri kontrolü ve özbakım yeterliliği ile ilişkili olduğu görülmüştür.
4.Yekta ve ark., 2011	Wagner skalası SF-36	Tanımlayıcı127 hasta	Diyabetik ayak yarası olan ve olmayan hastalarda demografik ve klinik özelliklerinin yaşam kalitesi ile ilişkisi	Fiziksel aktivite, ayak yarası olmayanlarda anlamlı olarak yüksektir. Ayak yarası olmayan erkeklerin kadınlardan, eğitim seviyesi düşük ve yalnız yaşayan hastaların yaşam kalitesinin düşük olduğu görülmüştür.
5.Sanjari ve ark., 2011	SF-36	Vaka kontrol/diya-betik ayak yarası olmayan 78, diyabetik ayak yarası olan 54 hasta	Diyabetik ayak yarasının yaşam kalite ile ilişkisini incelemek	Fiziksel aktivite ve ağrının, diyabetik ayak yarası olanlarda, olmayanlara oranla yaşam kalitesinin daha düşük olduğu görülmüştür.
6.Mazlinave ark.,2011	SF-36	Vaka kontrol/diya-betik ayak yarası olmayan 140 hasta, diyabeti ayak yarası olan 134 hasta	Malezya'da diyabetik ayak problemi olan hastaların yaşam kalitesine etkisini belirlemek	Fiziksel fonksiyon ve fiziksel rollerin yaşam kalitesini en fazla etkilediği görülmüştür. Diyabetli hastalarda SF - 36 ölçeği puanları Malezya nüfusu için SF -36 normlarına göre daha düşük bulunmuştur.
7. Alzahrani ve ark., 2013	SF-36 Dine bağlılık ölçeği	Vaka kontrol 180 hasta (60 diyabetik ayak sorunu olan- diyabetli birey-60 sağlıklı birey)	Diyabetik ayak yarası olan hastaların dini inancının yaşam kalitesine etkisi	Diyabetik ayak yarasının hastalarda ağrının süresi, şiddeti, yaygınlığı nedeniyle diğer iki gruba göre yaşam kalitesi düşük ve dini inanç ile yaşam kalitesi arasında güçlü pozitif bir ilişki bulunmuştur.
8.Garcia Morales ve ark.,2011	SF-36	Vaka kontrol/Tip 1 (n:258)-Tip 2(163)	Diyabetik ayak yarası olan hastaların dini inancının yaşam kalitesine etkisi	Hastalarda nöropati, amputasyon varlığı ve kötü metabolik kontrolün yaşam kalitesini düşürdüğü, ayak yarası olan erkeklere göre, kadınlarda yaşam kalitesinin daha düşük olduğu görülmüştür. Dini inancın yaşam kalitesini etkilediği gözlenmiştir.
9.Meneses ve ark., 2011	SF - 36 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	Kesitsel/ 35 diyabetik ayak sorunu olan-20 sorunu olmayan	Diyabetik ayak yarası olan hastalarda öz benlik saygısı ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi	Diyabetik ayak yarası olan hastaların fiziksel fonksiyon, fiziksel rol, sosyal fonksiyon ve duygusal rolü diğer gruba göre düşük, benlik saygısı puanları her iki grupta benzer olduğu görülmüştür.

Diyabetli bireyin bakımında ve tedavisinde hastaların bazılarında dini boyutun etkisinin olduğu gözlenmiştir (Korkmaz ve Aslan, 2015). Ramazanda oruç tutan diyabetli bireylerde diyabetin akut komplikasyonları gelişebilmektedir (Bulutlar, 2015). Diyabetin çok fazla şeker yemekten kaynaklandığını, kaderin bir sonucu olduğunu, inanç eksikliğinden kaynaklandığını düşünmektedirler(Bakan ve ark, 2017). İncelenen 2 çalışmada dini inanç ile yaşam kalitesi arasında güçlü pozitif bir ilişki vardır (García-Morales, 2011;Alzahrani, 2013).İncelenen 1 çalışmada diyabetik ayak yarası olmayan erkek hastalarda kadınlara oranla yaşam kalitesi daha yüksek olduğu(Yekta , 2011), 3 çalışmada eğitim seviyesi düşük yalnız yaşayan diyabetik ayak yarası olan hastalarda, yaşam kalitesi daha düşüktür(Siersman ve ark., 2013; Navicharem, 2012; Alzahrani ve ark., 2013).

Diyabetik ayak yarası gelişmiş bireylerde, bakımın kapsamlı ve ayrıntılı olması gerekir. Bireylerin öz bakımını aktivitelerini yerine getiremediği durumlarda, bir sağlık profesyonelinden bakım ve eğitim almalıdır (Özdemir Alkonat, 2015). İncelenen 2 çalışmada kötü metabolik kontrolün ve öz bakım eksikliğinin yaşam kalitesini

olumsuz etkilediği belirtilmiştir (García-Morales ve ark., 2011; Navicharem, 2011).

Sonuç ve Öneriler

Diyabetik ayak sorunu olan hastalarda yaşam kalitesini etkileyen faktörler hastalığa özgüdür. Bireylerin genel nüfusa oranla yaşam kalitesinin daha düşüktür. Yaşam kalitesinin yükselmesi diyabetik ayak yarası olan hastaların öz bakım becerileri ve açlık kan şekeri kontrolü ile ilişkili olduğunu görülmüştür. Fiziksel aktivite, nöropati, ağrı ve ruhsal yönden diyabetli hastalarda olanlara göre daha olduğu saptanmıştır. Dine bağlılık ve yaşam kalitesi arasında güçlü pozitif bir ilişki mevcuttur, sonuçların iyileştirilmesinde etkileri olduğu belirtilmiştir.

- Bu hastaların yaşam kalitesinin yükseltilmesi için multidisipliner ekip yaklaşımı önemlidir ve hastaların yaşam kalitesini yükseltmek için kan şekeri kontrolü ve öz bakım becerileri konusunda teşvik edilmelidirler.
- Erken aşamada ayak sorunlarının tedavisi ile yaşam kalitesinin bozulmasını önlemek için hastalar takip edilmeli ve tedavi edilmelidir.

- Diyabetli hastaların diyabetik ayak sorunlarını önlemek için programlar geliştirilmeli, bu programlar psikolojik desteği içermelidir, tedavi programlarının amacı hastanın yaşam kalitesini artırmak ve sorunların azaltılması olmalıdır.

Kaynaklar

1. Alzahani, H.A., Sehlo, M.G. (2013)The impact of religious connectedness on health-related quality of life in patients with diabetic foot ulcers.J Relig Health; 52:840-850.
2. Arıkan, Y., Kuzgun, Ü., Sever, C., Armađan, R. (2010) Diyabetik ayak yarası olan hastalara multidisipliner yaklaşımda ortopedinin yeri. şişli Etfal hastanesi tıp bülteni,44:106-112.
3. Aypak, C., Koç, A., Yıkılkan, H., Görpeliođlu, S. (2012) Diyabetik ayak bakımı: Aile hekimliği polikliniğine başvuran hastalar tarafından bildirilen uygulama durumu. Cumhuriyet Medikal Journal, 34:423-428.
4. Bakan, G., Azak, A., Özdemir, Ü. (2017) Diyabet ve sosyokültürel yaklařım. Kesit akademi dergisi, 3:180-185.
5. Bulutlar, O.N. (2015) Diyabet Hastalarına Beslenme Açısından Yaklaşım. Okmeydanı Tıp Dergisi,31:39-44.
6. Clayton, W.,Elastom A.A. (2009)review of thepathophysiology, classification, andtreatment of foot ulcers in diabeticpatients.Clinical Diabetes,27:53-57.
7. Garcia-Morales, E.,Lazaro-Martinez, J.L., Martinez-Hernandez, D., Aragon-Sanchez, J., Beneit-Montesinos, J.V., Ganzalez-Jurado, M.A. (2011)Impact of diabeticfootrelatedcomplications on theHealthRelatedQuality of Life (HRQoL) of patients--a regionalstudy in Spain. Int J LowExtremWounds, 10:6-11.
8. Kalpakçı, P., Sezer, R.E., Yılmaz, S., Öztürk, H., Erturhan, S. (2014) Cumhuriyet üniversitesi hastanesinde 2007-2012 döneminde diyabetik ayağa bağlı operasyon olan hastaların özellikleri ile yaş ve cinsiyetin diyabetik ayak operasyonlarını tahmin ettirici etkisi. Türk Aile HekDerg, 18:54-57.
9. Korkmaz, M., Aslan, Ü. (2015) Diyabetli bireylerin insülin uygulama bilgi-beceri dü-zeyleri: dođru ve yanıřlar. DEUHFED,8:18-26.
10. Mazlina, M., Shamsul, A.S., Jeffery, F.A.(2011) Health-related quality of life in patients with diabetic foot problems in Malaysia. Med J Malaysia, 66:234-238.
11. Meneses, L.C.,Blanes, L., Francescato, V.D., Carvalho, G.H., Masako, F.L. (2011) Health-relatedquality of life and self-esteem in patientswithdiabeticfootulcers: results of a cross-sectionalcomparativestudy. OstomyWoundManage, 57:36-43.
12. Navicharem, R. (2012)Diabetes self-management, fasting blood sugar and quality of life among type 2 diabetic patients with foot ulcers. J Med Assoc Thai 2012;95:156-62.
13. Özdemir Alkonat, H. (2015) Diyabetik ayak bakımı ve korunma. TOTBİD Dergisi,14:470-474.
14. Sanjari, M., Safari, S., Shokoohi, M. (2011) A cross-sectionalstudy in Kerman, Iran, on theeffect of diabeticfootulcer on health-relatedquality of life. Int J LowExtrem Wounds,10:200-206.
15. Satman, İ. (2010) Diabetesmellitus: Giriş, sekonderkomplikasyonlar. Türkiye Klinikleri J GenSurg-Special Topics, 3:1-5.
16. Siersma, V.,Thorsen. H.,Holstein, P.E. (2013) Importance of factors determining the low health-related quality of life in people presenting with a diabetic foot ulcer: the Eurodiale study.DiabetMed, 30:1382-1387.
17. Türkiye Endokrinoloji ve Metabolizma Derneği (TEMĐ) (2016)Diabetesmellitus ve komplikasyonlarının tanı, tedavi ve izlem kılavuzu (8th. ed., 15-258). Ankara: Pelin Ofset Matbaacılık Ltd. şti.
18. Yao, H.,Ting, X., Wu, M. (2012)The investigation of demographic characteristics and the health-related quality of life in patients with diabetic foot ulcers at first presentation. Int J Low Extrem Wounds, 11:187-93.
19. Yekta, Z.,Pourali, R., Mohammad, G. (2011) Comparison of demographic and clinical characteristics influencing health-related quality of life in patients with diabetic foot ulcers and those without foot ulcers.DiabetesMetabSyndrObes, 4:393-399.
20. Yekta, Z.,Pourali, R., Mohammad, G. (2011) Comparison of demographic and clinical characteristics influencing health-related quality of life in patients with diabetic foot ulcers and those without foot ulcers.DiabetesMetabSyndrObes, 4:393-399.